

Kvalita hudby očami študentov učiteľstva

Pavel Martinka

Summary

The presented article briefly discusses the issue of music perception and, in particular, the qualities of musical production that the general population perceives as "good music". The results of the survey focus on the understanding of this issue among student teachers, who represent the young generation of future educators in the context of social changes and the currently ongoing and fulfilling curricular reform of education in the Slovak Republic.

Úvod

Hudba v súčasnosti predstavuje všadeprítomný element v bežnom živote človeka. Žijeme v úžasnej dobe, ktorá vďaka technológiám umožňuje každému človeku spoznávať a počúvať diela a artefakty všetkých štýlov a žánrov od najstarších čias ľudských dejín až do súčasnosti. Napriek tomu je prirodzeným javom, že súčasné generácie inklinujú vkusovými preferenciami k artefaktom úzko spätým s ich vekovou kategóriou a súdobým úzom. V porovnávaní preferencií jednotlivých štýlových období však dochádza k určitým limitáciám, ktoré sú úzko viazané na znejúci artefakt (Fridman, 2005, Martinka, 2018) a výsledné hodnotenie môže byť skresľujúce.

V predkladanom príspevku sme sa snažili zisťovať preferencie a očakávania od hudby prostredníctvom jej funkcií, charakteristík a štruktúr v podobe výrazových prostriedkov hudby.

Metódy

Na zisťovanie predmetných skutočností sme použili dotazník vlastnej proveniencie, ktorý bol dostupný online. Zber dát sa uskutočnil v priebehu septembra 2025 u študentov učiteľstva. Pri výbere vzorky sme použili dostupný výber s čo najširším záberom učiteľských študijných kombinácií.

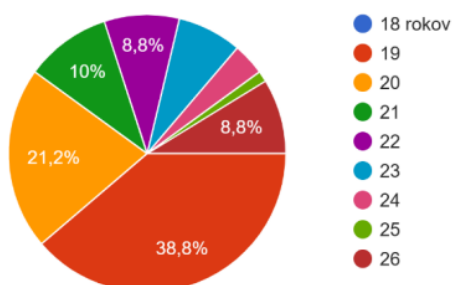
Dotazník obsahoval anamnestickú časť zameranú na zisťovanie veku, pohlavia, bydliska (samosprávny kraj), štúdia na terciárnom stupni vzdelávania (ročník a odbor) kontaktu s hudbou prostredníctvom individuálnej i kolektívnej produkcie hudby.

Dotazník obsahoval vecné položky, ktorými sme zisťovali očakávania a kvalitu hudby. Išlo o 60 výrokov, s ktorými mal respondent vyjadriť mieru súhlasu prostredníctvom bodovania na Likertovej škále o 4 bodoch, pričom stupeň s 1 bodom predstavoval silný nesúhlas, stupeň so 4 bodmi opačne – silný súhlas s výrokom. Neutrálny stupeň sme vynechali zámerne, aby sme eliminovali neutrálne odpovede, ktoré v praktickom živote neexistujú.

Jednotlivé výroky možno klasifikovať do skupín podľa ich tematického zamerania na:

1. Vyjadrenie očakávaní od hudby
2. Užívanie hudby v živote
3. Prežívanie a hudba
4. Hudba a emócie
5. Štrukturálne charakteristiky preferovanej hudby

Výskumnú vzorku tvorilo 80 študentov učiteľských ale i neučiteľských študijných kombinácií. Zamerali sme sa predovšetkým na študentov 1. ročníka bc. stupňa štúdia, aby sme sa vyhli ovplyvňovaniu výsledkov našim, či iným pedagogickým pôsobením v rámci vysokoškolského vzdelávania. 92% respondentov tvorili ženy. V rámci vekového rozloženia ide o pestrú skupinu respondentov od 18 r. pod 26 rokov.

Graf č. 1. Vek respondentov

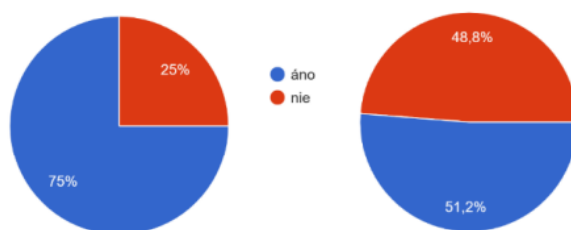

Graf. č. 2. Bydlisko respondentov

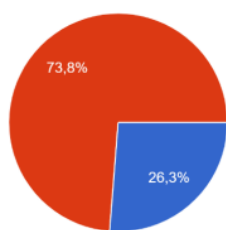
Vzorka z hľadiska bydliska predstavuje významnú formu reprezentatívnosti, nakoľko študenti pochádzajú z celého územia Slovenska okrem Bratislavského samosprávneho kraja.

Z hľadiska študijných programov dominantnú skupinu tvoria študenti učiteľstva rôznych kombinácií a študenti elementárnej a predškolskej pedagogiky. Zámerne dotazník nebol určený študentom hudobnej výchovy v kombinácii, nakoľko sme sa snažili zamerať výskum na sociálnu vrstvu hudobných laikov, ktorí nie sú determinovaní predchádzajúcim štúdiom a intenzívnym kontaktom s hudbou. Cieľom je zistiť vnímanie hudby laickým prostredím, čo má slúžiť ako východisko k pedagogickým prístupom v rámci univerzitného vzdelávania budúcich učiteľov elementárnej a predškolskej pedagogiky a sekundárne

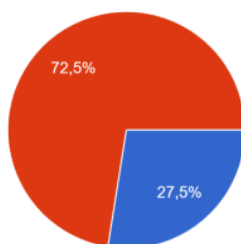
tieto poznatky využiť pri všetkých stupňoch všeobecného vzdelávania. Napriek tomu sa neskôr ukázal, ako významný determinant formovania vzťahu k hudbe a očakávaniám voči nej práve tento kontakt, ktorý sme zachytili v anamnéze prostredníctvom zisťovania aktívnej amatérskej hudobnej produkcie.

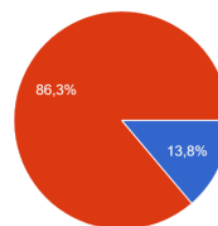
Graf č. 3 a 4. Ovládanie hry na hudobnom nástroji na elementárnej úrovni (vľavo), na pokročilej úrovni (vpravo)

Graf č. 5 – hudobná produkcia respondentov v inštrumentálnych telesách klasickej i voľnej konštelácie

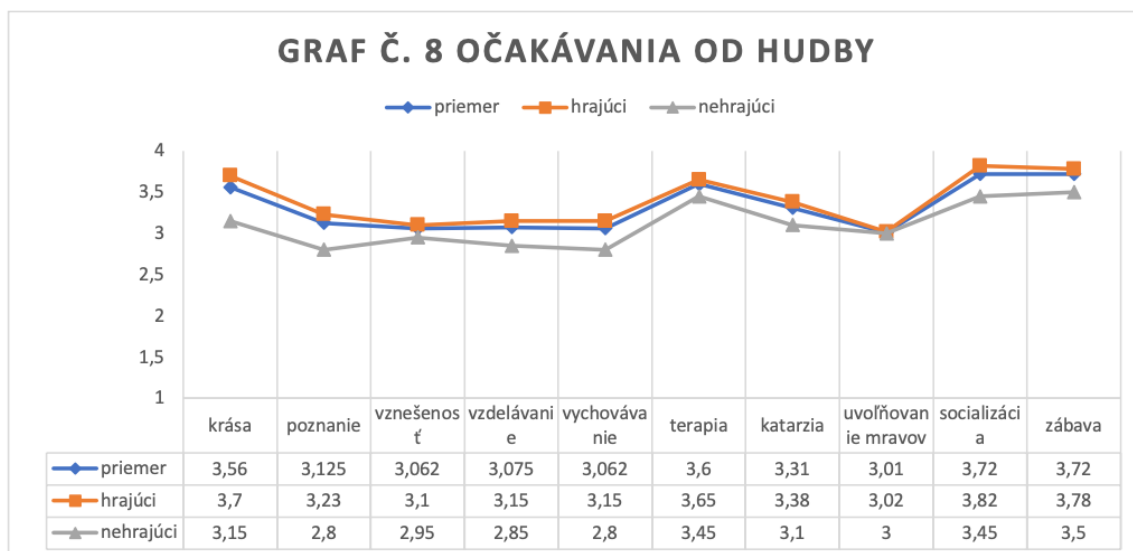
Graf č. 6 – hudobná produkcia respondentov v speváckom zbore

Graf č. 7 – Pohybová – tanečná interpretácia hudby v tanečných zoskupeniach rôzneho typu a žánru

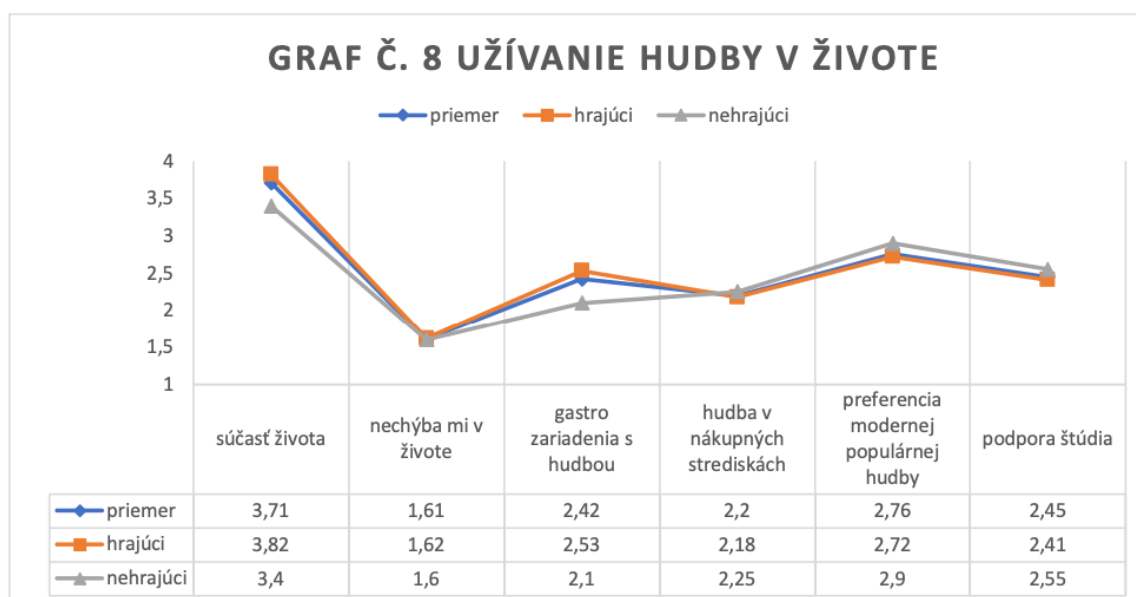
Výsledky merania a interpretácia

Prvým zámerom bolo zistiť očakávania od hudby. Ide o najvšeobecnejšie a nešpecifikované poňatie tejto batérie otázok vychádzajúce z poznatkov hudobnej psychológie (Sedlák-Váňová, 2013, Krbaťa 2008, Kulka, 2008), sociológie (Kusý, 2018) a estetiky (Graham, 2004) i z hľadiska potrieb všeobecnej hudobnej edukácie (Fridman 2017,2021).

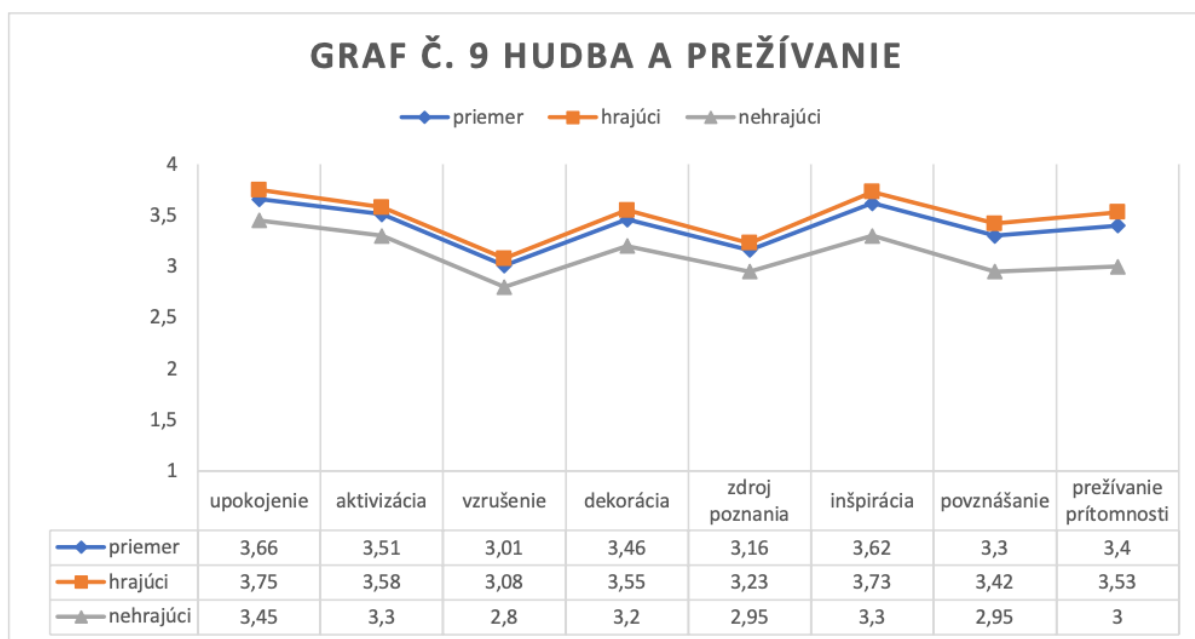

Z vyššie uvedeného grafu, ktorý zobrazuje výsledky súhlasu s jednotlivými výrokmi, vyplývajú ako najvýznamnejšie očakávania voči hudbe predovšetkým jej socializačná funkcia (AM=3,82), zábavná funkcia (AM=3,78), túžba po kráse (AM=3,7), a terapeutická funkcia (AM=3,45). Všetky ostatné kategórie sú v rozmedzí kladných hodnôt avšak s nižším bodovým hodnotením. Je zaujímavé sledovať rozdiely medzi respondenmi, ktorí sú aktívnymi producentmi hudby v porovnaní s pasívnou časťou výskumnej vzorky. Ukazuje sa, že respondenti – amatérski hudobníci, sú v očakávaniach od hudby náročnejší v porovnaní s ostatnými. Zaujímavé je taktiež sledovať relatívne rovnaké hodnoty u oboch skupín v oblasti mravných hodnôt, kde v kladnom spektre obe skupiny používajú hudbu ako prostriedok uvoľňovania mravov. Pasívna časť respondentov očakáva od hudby predovšetkým zábavu (AM=3,5), socializačnú funkciu (AM=3,45), terapeutickú funkciu (AM=3,45). Estetická funkcia je z kvantitatívneho hľadiska u tejto skupiny až na 4. mieste (AM=3,15).

Používanie hudby v živote

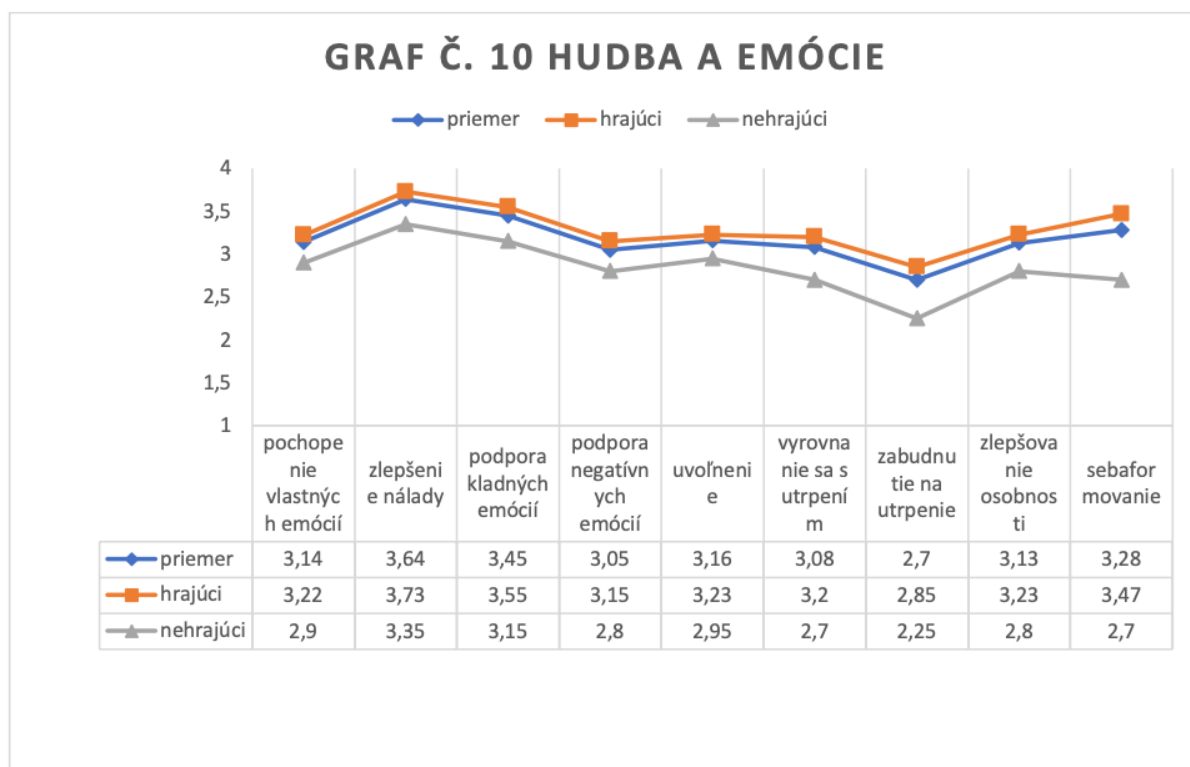

Výsledky merania poukazujú na skutočnosť, že hudba je považovaná za neoddeliteľnú súčasť života (AM=3,82). Preto sme sa rozhodli zamerať i na oblasti, ktoré sa priamo netýkajú edukačného prostredia ani prostredia, kde hudba plní predovšetkým estetickú funkciu a naberá umeleckú hodnotu. Zisťovali sme, ako respondenti vnímajú hudbu v nákupnom a konzumnom prostredí tak príznačnom pre súčasnú spoločnosť. Hudba v nákupných strediskách nie je predmetom záujmu žiadnej zo skupín (AM=2,25), výsledky sa prikláňajú skôr k negatívnym hodnotám. Zaujímavé je však vnímanie hudby v gastro zariadeniach, kde sa otvára rozdiel medzi pasívnou zložkou, ktorej na hudbe v tomto type zariadení nezáleží (AM=2,1), avšak u ľudí s aktívnym kontaktom s hudbou môžeme sledovať zvýšený záujem o typ hudobnej produkcie či reprodukcie v týchto zariadeniach (AM=2,53) napriek tomu, že výsledky merania poukazujú takmer na relatívny neutrál. Najvyššie hodnoty u oboch skupín môžeme vidieť pri využívaní hudby pri podpore štúdia. V tomto prípade však môžeme odsledovať rozdiely medzi producentmi hudby, ktorí túto funkciu využívajú menej (AM=2,41) v porovnaní s pasívnou skupinou respondentov (AM=2,55). Opäť ide o potvrdenie citlivosti vnímania a prežívania hudby, ktorá v prípade hrajúcich a spievajúcich respondentov mení svoju funkciu a z funkcie environmentálnej, či zvukovej kulidy sa stáva dominantným predmetom záujmu tejto skupiny ľudí, čím sa stáva skôr prekážkou ako podporou pri štúdiu. Hoci je hudba všeobecne považovaná za bežnú súčasť života každého človeka, 13,8% respondentov uviedlo, že im hudba v bežnom živote nechýba.

Vyššie uvedený graf poukazuje na vplyv hudby na prežívanie jedinca a možnosti jeho využitia na podporu prežívania človeka. Hudba je respondentmi ponímaná ako prostriedok upokojuvania (AM=3,66), ako zdroj inšpirácie (AM=3,62), a ako prostriedok aktivizácie k činnosti (AM=3,51). V tejto časti môžeme sledovať významnejšie rozdiely vo všetkých kategóriách medzi aktívnymi producentmi hudby a pasívnou skupinou, ktorá predstavuje približne 0,3 b v neprospech pasívnej skupiny. Rozdiel je ešte markantnejší v doménach, kde hudba pôsobí ako zdroj inšpirácie, napomáha povznášať

ducha človeka a napomáha prežívať prítomnosť. Rozdiel predstavuje 0,4 – 0,5 b. Napriek tomu všetky kategórie zostávajú v kladných hodnotách u oboch skupín.

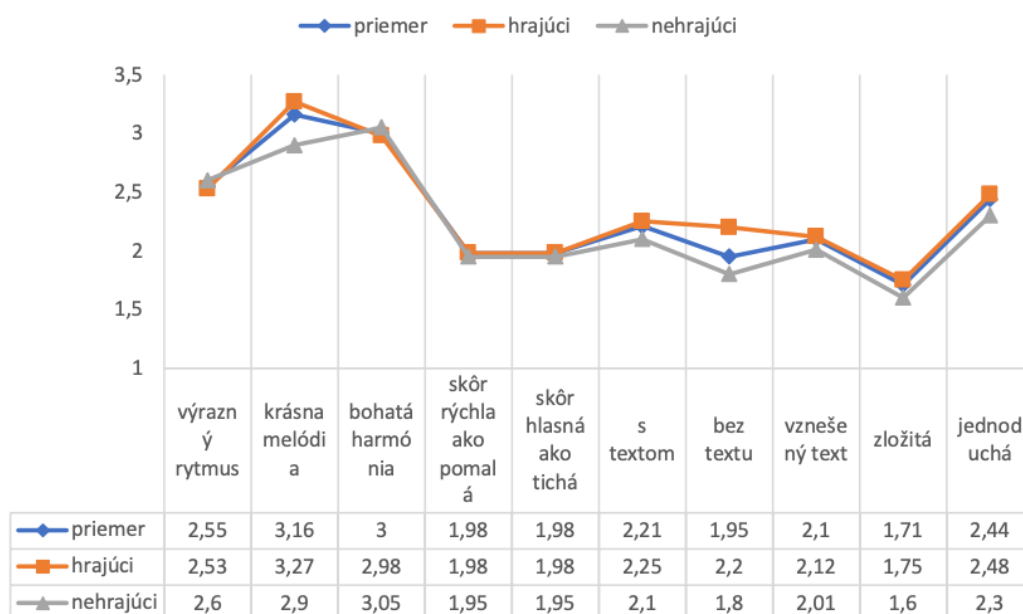

V prostredí laickej spoločnosti je hudba vnímaná ako výsostne emočné a emotívne umenie. Napriek tomu, že hudba ako fyzikálna entita neobsahuje emóciu ako takú, na základe hudobného symbolizmu, kultúrnych stereotypov i fyzikálnych vlastností pôsobí na človeka a jeho prežívanie aj v citovej a emocionálnej oblasti. Výsledky merania opäť potvrdili vnímanie hudby ako prostriedku ovplyvňujúceho emocionálne prežívanie jednotlivca v kladných hodnotách.

Zjavne najdôležitejšou vlastnosťou hudby je pre respondentov jej schopnosť zlepšovať náladu. Z vyššie uvedených výsledkov možno usúdiť, že okrem formovania osobnosti percipienta respondenti považujú za významnú schopnosť pozitívne ovplyvňovať náladu a podporovať kladné emócie, čím sa potvrdzuje predchádzajúci výsledok preferovania terapeutickkej funkcie hudby.

Za zaujímavé považujeme zistenie, že hudba býva menej často vnímaná ako prostriedok pochopenia vlastných emócií a skôr býva využívaná ako stimulátor well beingu bez hlbšieho poznania súvislostí vnútorných štruktúr i hlbšieho poznania expresie hudby a hudobného symbolizmu.

**GRAF Č. 11 PREFERENCIE VOČI
ŠTRUKTURÁLNYM CHARAKTERISTIKÁM
HUDBY**

Poslednou doménou, ktorá bola predmetom nášho záujmu bolo zistiť preferované štrukturálne charakteristiky a obsahy fenoménu, ktorý býva v laickej ale i u odbornej verejnosti označovaný pojmom „dobrá hudba“. Opäť sme vychádzali zo všeobecne známych teórií psychológie hudby a estetiky ale i filozofie umenia. Ide o naše prvotné výskumné zámery, ktoré nasledujú po našich predchádzajúcich počinoch v oblasti výskumu vkusu a hudobných preferencií. Problémom a limitmi našich predchádzajúcich prác bolo obmedzenie hodnotenia konkrétnych artefaktov, ktoré nemusia u laickej verejnosti pôsobiť reprezentatívne a boli skôr zamerané na štýlové obdobia a jednotlivé žánre. Skutočná otázka však je, ktoré prvky a aký charakter výrazových prostriedkov skutočne formuje kladný vzťah k hudbe. Preto sme sa zamerali na výrazové prostriedky hudby, z ktorých sa ako najvýznamnejšie determinanty kladných preferencií ukazuje krásna melódia (AM=3,16), bohatá harmónia (2,98) a výrazný rytmus (AM=2,6). Tieto zistenia sčasti vyvracajú tézu G. Grahama (2004) o tom, že populárna hudba je postavená na jednoduchej melódii, výraznom rytme a jednoduchej harmónii. Čo sa týka dynamiky a tempa, tie nepredstavujú základné kritérium pre hodnotenie kvality či obľúbenosti hudby. Hudba obsahujúca textovú zložku býva hodnotená kladnejšie, ako hudba bez textu, predovšetkým u respondentov bez aktívneho kontaktu s hudbou. Bez ohľadu na predchádzajúce výsledky však všetci očakávajú, že dobrá hudba je pre nich ľahko zrozumiteľná.

Literatura

- FRIDMAN, L. 2005. *Vkus v esteticko-edukačnej realite*. Banská Bystrica : Metodicko-pedagogické centrum Banská Bystrica. ISBN 80-8041-480-7
- FRIDMAN, L. 2017 *Počúvanie hudba a hudobná edukácia*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-557-1250-5
- FRIDMAN, L. 2021 *Hudobné vzdelávanie v kultúre modernej spoločnosti*. Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum Báčsky Petrovec. ISBN 978-86-7103-580-4
- GRAHAM, G. 2004. *Filosofie umění*. Brno : Barrista and Principal. ISBN 80-8594-753-6
- KRBAŤA, P. a kol. 2008. *Psychológia hudby nielen pre hudobníkov*. Žilina : Peter Krbaťa. ISBN 80-96- 980-864
- KULKA, J. 2008. *Psychologie umění*. Praha : Grada. ISBN 978-80-247-2329-7
- KUSÝ, P. 2018. *Interpersonálna teória hudby*. Nymburk : Nakladatelství VEGA-L. ISBN 978-80-568-012- 53
- MARTINKA, P. 2018. *Vkus v edukačnej realite a jeho determinanty*. Banská Bystrica : Belianum. ISBN 978-80-557-1482-0
- SEDLÁK, F. – VÁŇOVÁ, H. 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha : Karolinum. ISBN 97-88-024- 620-602

Résumé

Všeobecne možno zhodnotiť, že ľudia, ktorí aktívne praktizujú hudbu a to aj na amatérskej úrovni sú citlivejší na vplyv hudby na nich a zároveň sme u nich zistili i vyššie nároky na hudbu z hľadiska využitia jej funkcií i štrukturálnych charakteristík. Všeobecne možno skonštatovať, že úzus hudby v živote študentov učiteľstva potvrdzuje teórie obsiahnuté v psychologických, estetických, filozofických i didaktických prácach. Výzvou pre pedagógov na vysokých školách, ktorí sa zaoberajú hudobným vzdelávaním budúcich učiteľov však ostáva hľadanie spôsobu, ako zvyšovať citlivosť a reaktivitu na hudbu a sprostredkovať hlbšie hudobné zážitky v rámci prípravy budúcich pedagógov všeobecného vzdelávania. Nejde však len o uzavretú časť života mladých ľudí odstrihnutú od bežnej reality, ale o komplex procesov, ktoré sú spojené s edukáciou a socializáciou človeka od jeho narodenia. Pre rozvoj kultúry, i tej hudobnej, je nevyhnutné scitlivovanie laických percipientov voči umeleckých a hudobným artefaktom i s ohľadom na možnosti a potrebu rozvoja ďalšej umeleckej tvorby, jej pestovaniu, uchovávaníu, šíreníu a chráneníu ako špecifického prejavu metafyzickej ľudskej aktivity.

Klíčová slova: kvalita hudby, vnímanie, študenti, edukácia

Key words: quality of music, perception, students, education

Článok je parciálnym výstupom projektu VEGA 1/0486/24 Výskum potenciálu učiteľov a analýza kurikulárnych dokumentov z aspektu integrácie vzdelávacích obsahov primárneho vzdelávania.

Mgr. Pavel Martinka, PhD., didaktik hudobného umenia s pregraduálnym štúdiom odboru učiteľ hudobného umenia a histórie. Pracuje v pozícii vysokoškolského učiteľa na Centre umenia a kultúry Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici so špecializáciou na didaktiku hudobného umenia, estetiku hudby, dejiny hudby a inštrumentálnu hudbu. V oblasti dejín hudby sa špecializuje na vybrané kapitoly dejín staršej slovacikálnej hudby a e ich rekonštrukciu do znejúcej podoby. Je aktívny ako interpret, skladateľ a upravovateľ v oblasti klasickej hudby a v oblasti folklorizmu, kde spracúva hudobný materiál za účelom jeho prezentácie, venuje sa vybraným špecifikám slovenského folklóru i v oblasti bádateľských a vedeckých aktivít. Je umeleckým vedúcim a dirigentom Univerzitného komorného orchestra Mladosť a riaditeľom medzinárodného festivalu akademických speváckych zborov Akademická Banská Bystrica. Je členom ústrednej komisie pre predprimárne a základné vzdelávanie pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra Národného inštitútu vzdelávania a mládeže.